

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

Fen Edebiyat Fakültesi

**Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü**

**TUR 413
Mezuniyet Projesi**

Emine Ferit öz
4A
950120

ÖNSÖZ

Hüseyin Rahmi, kültürü, zekâsı ve nükteleriyle ancak bir döneme ait İstanbul'un yetiştirdiği nadir kişilerdendir.

Yaşadığı dönem içinde büyük değişimler geçiren Türk toplumunu bazen gerçek, bazen gülünç yanları ile çok defa komik yapmaya çalıştığı adet, alışkanlık ve gelenekleriyle romanlarına yansıtmış, gerçekçi bir Türk yazarımızdır.

Hüseyin Rahmi'nin bu romanını okurken büyük bir zevk aldım. Romandaki tipler okadar gerçekciydi ki kendimi o dönemi yaşamış gibi hissettim.

Hüseyin Rahmi'nin romanını okurken o dönemin İstanbul yaşantısı ilgimi çekti. Daha ayrıntılı bilgiler edinmek için Hakka Sığındık romanını tez çalışması olarak seçtim. Eseri incelerken maddi unsurlar çıkarıp, bunlar hakkında gerekli araştırmalar yaptım. Bu çalışmayı yaparken bildiğimi sandığım bazı maddi unsur hakkındaki bilgilerimin eksik olduğunu farkettim. Böylece bu araştırma sayesinde eksik bilgilerimi tamamladığım gibi, bilmediğim bazı maddi unsuru da kelime dağarcığıma katmış oldum.

Bu romanı incelemem için beni görevlendiren bölüm başkanımız, değerli hocam **Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a** ve bana kaynak kitap temin etmemi sağlayan yardımsever kıymetli hocam **Yrd. Doç. Dr. Adnan Akgün'e** sonsuz sevgi ve saygılarımla teşekkürlerimi sunarım.

Okuduğum bu roman Acar matbaacılık tarafından 1995 yılında İstanbul'da basılmıştır. 1995 baskısı Kemal Bek eliyle bugünün diline aktarılmış, Özgür yayınları tarafından neşredilmiştir.

Emine Ferit Öz

İÇİNDEKİLER

Hüseyin Rahmi Gürpınar Hakkında Bilgi.....	1
Romandaki Maddi Unsurlar ve Açıklamaları	7
Kaynakça.....	21
İndeks	22
Maddi Unsur Kelimelerinin Anlamlarının Bulunduğu Cilt Ve Sayfa Numaraları.....	26

Hüseyin Rahmi Gürpınar,

Hüseyin Rahmi 17.08.1869'da İstanbul'da doğdu. Babası Hünkâr yaverliğinde bulunmuş olan Sait Paşa'dır. Henüz dört yaşında iken annesi öldü, o tarihten sonra İstanbul'da teyzesinin ve büyük annesinin yanında kaldı. Önce Ağayokuşu mahalle mektebinde, sonra Mahmudiye Rüşdiyesi'nde okudu, bir yandan da özel bir öğretmenden Fransızca öğrendi. Mehrec-i Aklâm denilen idadi'yi bitirdikten sonra Mekteb-i Mülkiye'ye girdi; orayı bitirince Adliye Umûr-i Cezaiyye kaleminde memur oldu, bir süre ikinci Ticaret Mahkemesinde âzâ mülâzımlığında bulundu, bir süre de Nâfia Nezareti Tercüme kaleminde çalıştı; Meşrutiyet ilan edilince devlet memurluğundan ayrılarak hayatını yazılarıyla kazanmaya başladı.

Daha rüşdiyede öğrenciyken "Gülbahar Hanım" adlı bir oyun yazdı. Basılan ilk yazısı "İstanbul'da Bir Frank" adını taşımaktadır, bu yazı Ceride-i Havadis gazetesinde çıkmıştır. Fakat onun tanınmasına yol açan ilk eseri, "Şık" romanıdır. Bunu Ahmet Mithat'a gönderdi, eser Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika edildi, sonra kitap halinde basıldı. O tarihten başlayarak İktam'da ard-arda yayınlandığı altı romanı ile ünü çok genişledi. Meşrutiyet devrinde Ahmet Rasim'le birlikte "Boşboğaz" adlı bir mizah dergisi çıkarttı, bu yüzden mahkemeye verildi, beraat edildiği halde dergisi kapatıldı.

Meşrutiyet'ten sonra eserleri, **Sabah, Vakit, Zaman, Cumhuriyet, Son Posta** vb gazetelerde çıktı. 1942 Yılında "Ben Deli miyim?" romanı yüzünden bir kere daha mahkemeye verildi, fakat yine beraat etti. Son yıllarda milletvekili seçildi. Son otuz bir yılını geçirdiği Heybeli adada 8 Mart 1944 yılında vefat etti.

Hüseyin Rahmi, ilk eserlerinden son eserlerine kadar hep aynı özellikleri sürdürdü.

Romancılığının başlıca özellikleri şunlardır:

- Genel olarak realizm etkisi altındadır. Hemen hemen bütün eserleri birer gözlem ürünüdür. Hüseyin Rahmi'yi tanıyan bir yazar bir konferansta, onun çalışma yöntemini şöyle anlatmıştır.

“Kendisinin birçok not defteri vardır, bir yerde otururken, yolda giderken dikkate şayan bir vaka oldu, bir müşehede filân geçti mi hemen defterine not eder, sonra romanında sırası gelince bu malzemeyi kullanır”

(Refik Ahmet : Hüseyin Rahmi Bey, Hayatı ve Eseri:
Güzel Sanatlar Birliğinde verilmiş bir konferans.)

- Kimi eserlerinde Natüralizm etkisi altındadır. Claude Bernard’ın bilime uyguladığı deneyimi o da romana uygulamış ve böylece deneysel roman meydana getirmiştir. Hüseyin Rahmi de kimi eserlerini bu yöntemle yazdı.

- Natüralizm etkisinin sonucu olarak, kimi eserlerinde baştan sona, kimi eserlerinde de yer yer, hayatın çirkin, bozuk, gülünç yanlarını alır bu yanları açığa vurur. Kendisi şöyle der “İnsanların kabahatlerini günahlarını kendilerine açık olarak göstermeli ki onları tekrardan kaçınsınlar. İnsanlık odur ki, başkalarının yanında yapmaması lâzım gelen şeyi, yalnızken de yapmamalı. Bunları söylemek lâzımdır. Nice adamlar herkesce fena tanınmış mevzular etrafında söz söylemişlerdir. Edebiyatın çerçevesine herşey girer, fecâat ve istikrah bile”.

** “ Romanın Fezalar kadar geniş sahası her mevzu için açıktır. İçtimâî ve bünyevî her marazın her çeşidi bütün üryanlıklarıyla hikâyelere girer”.

- Hüseyin Rahmi, toplum hayatında Tanzimatla başlayıp Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı, Cumhuriyet gibi türlü dönemler gösteren değişmelerin, insanların hayatında ve görüşlerinde meydana getirdiği etkileri ve tepkileri ele almış bunları birer birer olay çerçevesi içinde işlemiştir.

Daha ilk romanlarından başlayarak birçok eserde eski ile yeni çatışmasını ana tema olarak seçmiş; böylece kimi eserlerinde, geleneklerin yıkılışı sırasında eskiye bağlanamıyan, yeniyi de hazmedemiyen taklitçi züppe tipini (Şık, Şıpsevdi); kimi eserlerinde, insan içgüdüğü ile toplum kuralları arasındaki

uyuşmazlık üzerine eğilmiş ve eski devrin katı ahlâk kurallarıyla bağdaşmayan yeni düşünceli insanın eski düzen içindeki mutsuzluğunu ve bunun aile kurumu üzerindeki olumsuz etkilerini (Nimetşinas, Sevda Peşinde, Son Arzu) göstermiştir.

- Birinci Dünya savaşı içinde maddi, manevi bütün değerler altüst olup da toplum katları arasındaki farklar daha belirgin ortaya çıkınca yazar, eskiden toplumla birey arasındaki uyuşmazlıktan doğduğunu belirttiği kötülüklerin bu kez katlar arasındaki uçurumdan kuvvetli ile zayıf arasındaki çatışmadan doğduğu görüşüne varmış, “Gücü yetenin yetmeyeni bağırta bağırta yemesi”nden yakınmış ve yalnız çıkar kaygısına dayanan ilişkilerin doğurduğu sapıklıkları, kudurganlıkları göstermiş; ilk romanlarında görülen züppe tipinin yerine, bu sefer hayat savaşında başarı kazanmak için ahlâksızca yaşamayı ilke edinen kişileri ele almış, bunların çıkar ve zevk elde etmek için bütün değer yargılarını nasıl çiğnediklerini işlemiştir. (Hakka Sığındık, Ben Deli miyim, Kokotlar Mektebi.)

- Hüseyin Rahmi’nin romanları “Töre Romanı” ‘dır. Büyük konak ve yalılarda yaşayan insanlardan, en kenar mahallelerde yaşayan yoksul halka kadar, paşası, efendisi, hanımı, küçük beyi, gelini, kaynanası, mürebbiyesi, metresi, züppesi, zamparası, delisi, doktoru, hacısı, hocası, ahcısı, hizmetçisi, evlâtlığı, büyücüsü, üfürükçüsü, tulumbacısı, dilencisi, vb. ile eski İstanbul’un her katından insanları onun eserinde kendi çevreleri, kılıkları, görenek ve gelenekleri, düşünceleri, inançları, dilleri ve her türlü özellikleriyle, yaşamakta; yarım yüzyıl önceki İstanbul’un atlı tramvayları (Şıpsevdi), kâğıthane alemleri, Ramazan gecelerinde Şehzadebaşı gezmeleri (Son Arzu) mahalle baskınları (Tebessûm-i Elem), ölü gömme törenleri (Hayattan sayfalar) , kenar mahalle kadınlarının konuşmaları (Tesadüf) vb. bütün ayrıntılarıyla yazıya geçirmiş bulunmaktadır.

- “Sanat için sanat” görüşünü benimseyen Edebiyat-ı cedide’ciler, aydın kişilere seslenirlerdi. Hüseyin Rahmi ise doğrudan doğruya halk tabakasına seslenmiştir. Bütün

eserlerinde halkın toplumsal eğitimini yükseltme amacı gütmüş, böylece Edebiyat-ı cedide görüşünün tam tersine, "toplum için sanat" görüşünü benimsemiştir. Kendisi şöyle demektedir.

* Edebiyattan, Sanattan gaye herhalde bir menfaat-ı içtimaiyedir.

- Kendisini "kırk yıldır kafasına doldurduğu felsefeyi etrafına saçan bir mürebbi" diye gören yazar, halkın bilgisini genişletme işini, tıpkı Ahmet Mithat gibi hikâye aracılığıyla yapmaya çalışır. Fakat Ahmet Mithat'tan ayrıldığı nokta, öğretmek istediği şeyleri kendi ağzından değil de, kahramanların birinin ağzından vermesindedir. Sözelimi bir yerde mantarlar üzerine uzun uzun konuşurlar (Mürebbiye), alafranga sofrada yemek yeme usulü tarif edilir (Şıpsevdi), bir başka eserde de "determinizm" felsefesini anlatır (Tebessüm-i Elem) vb. yazar şöyle demektedir:

* Ben her eserimde kaarilerimi azami sathıyyât arasında yüksek bir felsefeye doğru çekmeye uğraşırım.

** Bana eserlerimde fazla felsefe yaptığımı söylüyorlar. Fakat herkes kupkuru okur mu? Halka onları okutmak için hikâyenin içinde parça parça vermeli.

- Halk için yazı yazmanın doğal bir sonucu olarak, halkın anlayabileceği dille yazmak gerektiğini düşünmüş, bütün eserlerini sade bir dille yazmağa çalışmıştır. Dil konusunda şöyle demiştir:

* Lisan denen şeyi, yazarların yalnız kendileri değil, okuyucuların ekseriyeti de anlamak meşrûttur. (---) Lisan bir nevi tarikat esrârı değildir, ve öyle olmaz. yazılan bir eseri onun muharririyle birkaç havâssından başkası anlayamazsa, afedersiniz, ona lisan denmez.

Dille edebiyatın ayrı ayrı şeyler olduğu kanısının egemen olduğu bir devirde, onların birbirinden ayrılmayacağını savunmuş, böylece, kendi çağını aşır dil ve sanat tutumuna yol göstermiştir:

** Lisanımızda sadeliğin elzemiyet ve ehemniyeti cidden

bilindiği gün edebiyat başlamış olacaktır.

(Cadı Çarpıyor, 1913, S.1)

*** Edebiyat, gayesine doğru teâli için çırpındıracağı kanatlarının kuvvetini lisandan alacaktır; lisan, tayyare-i sanatın pervanesidir. (Şakavet-i Edebiye, 1913 , S.49)

- Cümleleri kuruluş bakımından kusursuz olmakla birlikte, uslûbu özenli değildir. Uslûptan önce düşünceye önem vermiş, sağlamlığı süse yeğ saymış; bütün eserlerini süssüz, sade ve tabîî bir anlatımla yazmıştır:

* Fikir kuvvetsiz olursa ne yaparsanız nafîle. Fikirde kuvvet olursa odun gibi yazılsa yine okunur.

** Bizim için artık edebiyatta, her şeyde, her yerde sıhhati ziynete tercih edecek zaman gelmiştir. (Cadı Çarpıyor , S 63)

*** Ne eskicilere ne yenilere benzemiyen, kendime has,açık sade bir uslûbum vardır. Muvaffakiyetimi temin eden de işte bu süssüz, şaşaasız ifademdir. (Cadı Çarpıyor, S .46)

- Romanlarının çatısı kuvvetli olmakla birlikte okuyucuyu eğlendirmek, belki biraz da gazetede tefrika sayısını çoğaltmak için uzatılan taklitli konuşmalar, makale çeşitli felsefî düşünceler ve vaka dışı bilgi vermeler yüzünden ana vakanın yürüyüşü aksamaktadır. Sözelimi Şıpsevdi'de alafranga Sofrada yemek yeme usûlünün anlatılması tam 60 sahife sürdü.

- Sonuçlar genellikle acıklı ve ahlâkîdir. Çoğu zaman güldürücü sahnelerle başlayan eserler böylece üzüntü verici olaylarla sona erdirilmiş olur.

- Hüseyin Rahmi'nin roman olayları kendi yaşadığı zamanda geçer. Seksen yıllık tarihimizin bütün kabuk değiştirmeleri, yıkıntıları ve çöküntüleri bir iç tarih yaprağı gibi onun romanlarına yansımıştır.- Hüseyin Rahmi'nin romanlarında birbirinden farklı iki üslup göze çarpar: 1- Söyleşme (Muhavere) üslup, 2- Tahkiye, tasvir ve hitap üslubu. Üslubunun canlı, neşeli ve yaşayan tarafı söyleşmelerlede görülür. Şahısları konuşturduğu yerde meddah, karagöz ve ortaoyun geleneğinden faydalanmıştır. İstanbul konuşma dilinin bütün alay, istihza, ima, cinas inceliklerini buralara koymuştur.Romanların on ikisi, dedikoducu mahalle kadınlarının konuşması ile başlar.

Pencereden pencereye veya kapı aralarından yapılan bu Muhavere' ler,karagözde olduğu gibi esere giriş özelliği taşır. Hüseyin Rahmi'nin tahkir,tasvir ve hitap dili ise epey cansızdır.Devrinin yazı diline göre pek sade de sayılmaz. Felsefe yaptığı yerlerde üslubu bir kat daha ağırlaşır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları:

Şık (Ayna,1889), İffet (1896), Mutallaka(1898), Mürebiye(1899), Bir Muadele-i Sevda (1899), Medres (1899),Tesadüf(1900), Nimetşinas(1901), Şipsevdi (1911), Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (1912), Sevda Peşinde (1912), Gulyabani (1912), Cadı (1912), Hakka Sığındık (1919), Toraman (1919), Hayattan Sayfalar (1919), Son Arzu (1922), Tebessüm-i Elem (1923), Cehennemlik (1924), Efsuncu Baba (1924), Ben Deli miyim ? (1925), Billur Kalp (1926), Tutuşmuş Gönüller (1926), Muhabbet Tilsımı (1928), Mezarından Kalkan Şehit (1929), Kokotlar Mektebi (1929), Şeytan İşi (1933), Utanmaz Adam (1934), Eşkıya İninde (1935), Kesik Baş (1924), Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür (1943), Ölüm Bir Kutuluş mudur ? (1945), Dirilen İskelet (1946), Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı ? (1949), Deli Filozof (1964), Acı Gülüş (1967), Can Pazarı (1968), İnsanlar Maymun mudur? (1968), Namuslu Kokotlar (1973).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri:

Kadınlar Vaizi (1920), Meyhanede Hanımlar (1924), Namusla Açlık Meselesi (1933), Basit Buse (1933), İki Hölüğün Seyahati (1933), Tünelden İlk Çıkış (1934), Gönül Ticareti (1939), Melek Sanmıştım Şeytanı (1943), Eti Senin Kemiği Benim (1963).

MADDİ UNSURLAR.

Eşya Unsurları.

Altın : Parlak sarı renkte, yoğun telleşen, havadan, sudan etkilenmeyen ve ticarî değeri çok yüksek olan maden.

Baston : Yürürken dayanmaya yarayan, üzeri az veya çok işlenmiş değnek.

Çuval : Pamuk veya kenevirden örülmüş büyük torba.

Elmas : Genellikle renksiz ve saydam olarak bulunan billûrlaşmış saf karbon. Çok sert, fakat kolay kırılan bir taş olan elmas traş edildikten sonra kuyumcularda kıymetli taş olarak satılır.

Fener : Saydam bir maddeden yapılmış veya böyle bir maddeyle donatılmış, içinde ışık kaynağı bulunan kutu.

Fıçı : İnce tahtaların Çemberle tutturulmasıyle yapılmış karnı şişkin, üstü ve altı düz kap.

Harar : Kıldan örülmüş büyük çuval.

Kanepe: Birkaç kişinin oturabileceği arkılığı ve kol dayayacağı yeri olan geniş koltuk.

Karyola : Somyayı taşıyan tahta veya maden kısım, yataklık.

Kâse : Cam, çini, toprak v.b.den yapılmış derince çanak.

Kese : Cepte taşınan ve içine para, tütün,v.b. şeyler koymak için kullanılan kumaş veya örgü küçük torba.

Kibrit : Bir ucu sürtünme sonucu yanabilecek bileşimde olan küçük tahta veya karton çöp veya mumla kaplı küçük fitil.

Kömür : Siyah renkli bitkisel kaynaklı, içinde yüksek oranda karbon bulunan katı yakıt. Bazı pillerde pozitif yakıt olarak kullanılır.

Küp : Su, pekmez, turşu gibi maddeleri veya buğday ve un gibi zahireyi saklamaya yarayan, topraktan yapılmış, geniş karınlı dar dipli kap.

Mangal : İçine kor konulan teneke, torak, pirinç, bakır v.b den yapılmış üstü açık ısıtma aracı.

Minder: İçi yumuşak bir madde ile doldurularak dikilen ve üzerine oturmaya veya yaslanmaya yarayan şilte.

Mum : Bir fitili tamamen saracak şekilde, bal mumu, stearik asit veya parafinden yapılan ve yandığı zaman parlak bir alev veren silindir, kesik koni veya dekoratif biçimli çubuk.

Odun: Yakılmak üzere kesilerek parçalara ayrılmış ağaç.

Piyano : Telleri vurma ile ses veren klavyeli müzik aleti.

Sahan : İçine yumurta v.b. şeyler pişirmeye veya yemek koymaya ve ısıtmaya yarayan, derinliği az madenî kab.

Sandık : İçine çeşitli şeyler konan kapaklı, dört köşe ev eşyası.

Sepet : Saz, kamış veya ince söğüt dallarından örülen, genellikle yiyecek ve eşya taşımak için kullanılan

saplı veya sapsız koyacak. Başlıca şu kısımlardan oluşur: Dip, Kollar, simit adını taşıyan kısımlar.

Tandırnâme : Tandır (yere çukur kazılarak yapılan ufak çukur) başında otururken söylenen veya okunan masal.

Teber : Dervişlerin taşıdıkları uzun saplı, yuvarlak ağızlı küçük balta. Meşin kesmek için kullanılan alet. Teber Dervişlerin silâhı niteliğindedir. Daha çok Bektaşî ve Ali'ye bağlanan tarikatçılar tarafından kullanılır.

Tencere : Yemek pişirmeye yarayan madenden yapılmış kab.

Teneke : Yumuşak çelikten yapılmış, üzeri kalay kaplı ince sac.

Tesbih : Namazdan sonra Sübhanallah, Elhamdülillah, Allahuekber kelimeleri söylenirken, bunların sayısının anlaşılması için veya yalnızca oyuncak gibi kullanılan ipe dizilmiş taneler bütünü. Tesbihin ilk defa hangi devirde kullanılmaya başlandığı kesin olarak bilinmiyor. Uzunca bir süre tesbihin sadece bazı sofî çevrelerinde kullanıldığı sanılmaktadır.

Ut (ud) : Kısa kalın saplı, altı çift telli ve iri karınlı doğu musik aleti.

Vefk : Bir kimsenin umutlarına, isteklerine uygun şekilde, üzerine harfler veya şekiller yazılmış muska.

Zayiçe : Yıldızların belli bir zamandaki yerlerini ve durumlarını gösteren çizelge.

Zembil : Hasırdan örülerek yapılmış kulplu torba.

Süs Unsurları:

Düzgünü : Cildi gergin tutması için yüze sürülen beyaz veya renkli sıvı. Eski Türk kadınları yüzlerindeki kırışıklıkları gidermek, cildi ve sivilceleri tedavi etmek için kullandıkları özel bir sıvının ismidir.

Kolonya : İçinde az miktarda koku bulunan tuvalet ispiertosu. Kolonya uçucu yağların alkollü çözeltileridir. Koku verici madde olarak bergamot, limon v.b. kullanılır.

Lavanta : Lavanta çiçeğinden yapılan ispiertolu koku esansı, parfüm.

Sabun : Bir alkalinin yağlı bir madde üzerine etkisiyle elde edilen, temizlik ve yıkama işlerinde kullanılan madde.

Mekân Unsurları :

Cumba : Yapı yüzüne çıkıntı olarak yapılan pencere. Cumbanın yaygın bir ismi de “çıkma” dır. Evlerin alt kısmını yağmur sularından korumak ve sokağı rahatca görebilmek için üst katlar cumba şeklinde yapılırdı.

Depo : Eşya saklanan büyük ambar.

Hamam: Yıkanılacak yer. İnsanların tarihi kadar eski olan hamam, eski çağlarda dinî inançların, gelenek ve göreneklerin etkisi altında doğmuş bir yapıdır. Türk hamamlarında genellikle Osmanlı devri Anadolu Türk hamamlarına Osmanlılardan önceki Anadolu Türk mimarîsinin de etkisi olduğu görülür.

Harem : Saray, konak v.b. büyük evlerin yalnız kadınlara, cariyelere odalıklara ayrılan bölümlerine verilen ad.

Mağara : İnsanlar veya hayvanlar için barınak olarak işe yarayabilen tabîî yer kabuğu.

Mutfak : Ev, otel, lokanta v.b. yerlerde yiyeceklerin hazırlandığı bölümdür. Evin önemli bir parçasıdır. Yiyeceklerin temizlenerek hazırlandığı pişirildiği ve saklandığı yerdir. Eskiden mutfak evden uzak bir bölümde veya zemin katlarına yapılırdı, yerini şimdi ise modern büyük yemek odasına bıraktı.

Konak : Büyük ve gösterişli evlerdir. Konaklar geleneksel Osmanlı aile yapısının ortaya çıkarttığı mekân tiplerindendir. Konağın evlerden farkı çok odalı, büyük ve süslü olmasıdır. Konağın haremlik ve selamlık denilen iki bölümü bulunurdu. bu bölümler genellikle

duvarla ayrılır ve bir kapı ile birbirlerine bağlanır. Konaklar ahşap ve bazen alt katları kâgir olarak yapılırdı.

Selamlık : Saray, köşk ve konaklarda erkeklere ayrılmış bölümdür. Selamlık, haremden ayrı olarak yalnız erkeklerin oturabildiği bir kısımdır.

Vasıta Araçları :

Manda Arabası : Tek parça ağaçtan yapılmış iki tekerlekli, dingili tekerlek ile birlikte dönen öküz arabası.

Tramvay : Yol profili üzerinde çıkıntı yapmayacak şekilde döşenmiş raylarda hareket eden taşıttır. Atla çekilen arabaların çalıştığı ilk tramvay yolu 1842'de New York'ta Fransız Coubat tarafından döşendi.

Meslek Unsurları :

Hekim : Hastalıkları teşhis ve tedavi etmeyi kendisine meslek edinmiş kimseler, tıp doktoru, tabip.

İaşe : Geçimin beslenme ile ilgili kısmı; yedirip içirme.

Levazım : Gerekli olan şeyler, gereçler. Silahlı kuvvetlerin yiyecek ve içecek dışında kalan çeşitli araç ve gereçlerinin ifade etmek üzere kullanılan terim.

Mebus : Milletvekili.

Yiyecek - İçecek Unsurları :

Badem : Badem ağacının sert kabuklu meyvesidir. Badem yassı, oval biçimde cevizimsi bir meyvedir.

Baklava : İnce yufkadan genellikle eşkenar dörtgen biçiminde kesilen içine kaymak, ceviz, badem, fıstık ezmesi v.b. şeyler konan hamur tatlısı. Baklava çok eskiden beri bilinen Türk hamur tatlılarından biridir.

Bal : Bazı böceklerin, özellikle balarılarının balözü dolu kursaklarından oluşan koyu şurup kıvamında şekerli madde. Arılar balözüyü birlikte meyve sularını ve bazı böceklerin vücut salgılarını da alır, bunları kendi kursak salgılarıyla karıştırarak bal haline getirir.

Bira : Çimlendirilmiş tahıl, özellikle arpa ve şerbetçi otundan mayalandırma ile elde edilen içki. Bira ilk çağda Mısır ve Yunanistan'da kullanılırdı. Romalılar, Golyalılar ve Germenler de bira yapardı.

Bulgur (orba) : Kaynatılarak kurutulan ve kabuğı çıkarıldıktan sonra kırılan buğday. Elde edilen bu bulgurla yapılan çorbaya da bulgur orbası denir.

Bumbar : Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların barsağına verilen isimdir. Bumbar yemeğı ise bu barsağın içine kıyma doldurularak yapılan yemektir.

Börek : Açılmış hamur veya yufka içine çeşitli malzeme koyularak pişirilen hamur işleridir. Su böreğı, sigara böreğı, peynirli, ıspanahlı, kabaklı, patatesli ve bunun gibi.

Dolma : Zeytinyağlı ve etli olarak yaprak ve sebzeden yapılır.

Ekmek : Çeşitli tahıl unundan yapılmış hamur ateşte, taş üzerinde, tandırda, fırında veya tepside pişirmeyle hazırlanan yiyecek. Ekmek yapımında başlıca üç işlem yer alır: mayalama, yoğurma, pişirme. Eskiden ekmek tedavi amaçlı olarak da kullanılırdı.

Fıstık : Antepfıstığı, çamfıstığı, yarfıstığı denilen yemişlerin genel adıdır.

Helva (irmik) : Coğunlukla yağ, şeker, un veya irmik karışımında yapılan tatlı. Önce irmik yağda kavrulur, içine fıstık veya badem atılır. Su ve süt konarak fırına verilir.

İncir : 8-10 metre boyunda meyve ağacıdır. İncir kuzey Afrika'da çok kullanılan bir besindir. Şekline, büyüklüğüne, rengine ve olgunlaşma zamanına göre pek çok çeşidi var. Taze ve kuru olarak da tüketilir.

Kadayıf : Taze ve has undan yapılan birkaç çeşit hamur tatlısının genel ismidir.

Kahve : Kök boyasıgillerden bir ağaçtır. Ortalama 7-8 metre boyundadır. Meyveden çıkan çekirdeklere kabuklu kahve denir. Kabuğun ayrılması için meyveler açık havada kurutulur veya nemli yerde bırakılarak çürütülür. Ama en iyisi özel değirmenlerde ayrılmasıdır. Daha sonra taneler 25 C lik bir fırına atılarak dişler kırılır hale gelinceye kadar kurutulur. iyi kaliteli kahve yeşil renkli olandır. Türkiye'de kahve Kanunî Sultan Süleyman zamanında öğrenildi. Afrika'dan gönderilmişti. Varlıklı kişiler konaklarda kahve pişirmekle görevli kimseler çalıştırırlardı.

Kaymak : Sütü hafif ateşde çalkalayarak veya belli bir soğuklukta bırakarak elde edilen koyu ve yağlı özdür. En iyi kaymak inek sütünden elde edilmektedir.

Keşköl : Sütten yapılan bir çeşit tatlıdır. Keşköl, Hindistan cevizi kabuğundan veya ağacından yapılır. Keşköl, süt, döğülmüş badem, şeker, pirinç unu ve patates unu ile yapılır.

Kuruüzüm : Toplanan üzümün suyu ve nemi alınmış, yalnız katı üzümün kalmasıdır.

Pirinç : Eski dünyanın sıcak bölgelerinde yetişen taneli bitkidir.

Revani : Yumurta ve irmikle yapılan bir çeşit tatlı.

Sigara : İnce kağıtla silindir biçiminde sarılan kıyılmış tütün. Sigara 1830 sıralarında ortaya çıktı; başlangıçta elle sarılıyordu. 1861 - 1875 Yılları arasında ilk makineler yapıldı. Türkiye’de sigara yapımı resmî olarak 1864 de 750 bin altın karşılığında başladı.

Süt : Kadın ve memeli dişi hayvanların memelerindeki bezler tarafından salgılanan tatlımsı beyaz sıvı. Sütte üç proteyin bulunur : kazein, laktalbümin ve laktoklobülin.

Şeker : Şeker kamışı ve şeker pancarından elde edilen kendine has tatlı. Şeker pek çok bitkide bulunur (şekerkamışı, şekerpancarı, havuç v.b.) . Bazı ülkelerde ağaçtan da şeker yapılırsa da şeker sanayiinde özellikle şeker pancarı veya şeker kamışı kullanılır.

Rakı : Üzüm, erik, elma, incir gibi meyvelerin alkolle mayalanarak damıtılmasıyla elde edilen ve içine koku vermek için anason, sakız v.b. maddeler katılan içki. Türklerin milli içkisi sayılmakla birlikte dinî etkilerle onun resmî olarak üretimi geç tarihlerde başladı.

Yoğurt : Sütün mayalanmasından meydana gelen beyaz, koyu kıvamında bir süt mamülü.

Yumurta : Bir dişinin vücudunda oluşan, döllenme ve yumurtlamadan sonra aynı türden bir yavru meydana getiren içinde yedek besin maddesi etrafında koruyucu bir kılıf bulunan canlı hücre. Tavuk yumurtası beslenmede çok önemli yer tutmaktadır.

Yer isimleri :

Aksaray : İstanbul'da bir semttir. Semt şehrin en geniş vâdilerinden birine kurulmuştur.

Beyoğlu : İstanbulda bir semttir. Haliç'in kuzeyinde, batıdan Kasımpaşa dersi, doğudan Dolmabahçe deresi vâdileri arasında kalan bütün alanı kaplar. Beyoğlu adının Fatih Sultan Mehmet zamanında yıkılan Trabzon Rum devletine mensup olan ve sonradan İslâmlığı kabul etmiş bulunan Prens Aleksu buraya yerleştiği için verildiği söylenir.

Eyyüp : İstanbul'da semt ve ilçedir. Eyyüp semti, Haliç'in yukarı kesiminde meydana getirdiği dirsek içinde yer alır ve öteden beri surlar dışındaki yerleşmelerin en önemlisi sayılır.

Şişli : İstanbul'da bir semttir. Şişli önce Beyoğlu ilçesine bağlı bir bucak durumundaydı. 1954 de Beyoğlu ilçesinden ayrıldı. İstanbul nüfusunun en yoğun ilçelerinden biridir.

Taksim : İstanbul'da bir semttir. Taksim adı 19.yy'ın ikinci yarısında kaynaklardan getirilen çeşitli suların semtlere bölünmek üzere toplandığı büyük depoların yapımı sırasında verildi.

Kılık - Kıyafet Unsurları.

Boy Kürkü : Vahşî hayvan ticareti, yetiştirme çiftlikleri ve merkezlerden gelen hayvan derilerinin işlenmesiyle kürk olur. Boydan olanına ise boy kürkü denir.

Ceket : Kollu, önden ilikli, bedeni kalçaya kadar örten gömlek, kazak veya yelek üstüne giyilen elbise.

Cübbe (cüppe) : Yenleri geniş uzun ve bol bedenli düğmesiz elbise. Son zamanlarda avukatlar, yargıçlar ve üniversite hocalarının vazife başında giydikleri uzun elbiseye de cübbe denir.

Çarşaf : Eskiden kadınların giydikleri sokak kıyafetleri.

Çorap : Ayağa giyilen örme giyecek.

Dantel : Elbise, çamaşır, örtü v.b. eşyalara süs olarak dikilen ve çeşitli ipeklerle değişik biçimde örülen seyrek dokuma. Danteller genellikle kadınlar tarafından iğne, tığ ve mekikle örülen veya makinede dokunan yatak takımlarında ve çamaşırlarda kullanılan zarif süsleme malzemesi.

Don : Vücudun belden aşağısına giyilen iç çamaşırı.

Entari : çamaşır üzerine giyilen ve genellikle tek parçadan ibaret kadın giyeceği.

Fes : Kırmızı çuhadan yapılmış, tepesinin ortasından püskül sarkan başlık. Zamanında Anadolu'nun bazı köylerinde kadınlar baş örtülerinin altına fes koyarlardı. Fes (1925) Cumhuriyet devrinde çıkan kararla giyimi yasaklandı.

Frenk G mleği : Yakalı, genellikle uzun kollu erkek gömleğine halk arasında verilen isimdir.

Gömlek : Erkeklerin vücutlarının üst kısmına ceket veya yelek altına giydikleri kıyafet.

Kadife : Belli bir uzunlukta bırakılan hammadde liflerinin, dokuma sathını kaplayarak ona tüylü bir görünüş verdiği yumuşak kumaş. Kadifenin Türk giyim ve kuşamında önemli bir yeri vardır.

Kılıç : Bele asılarak taşınan, siperli bir sapa geçirilmiş, uzun sivri çelikten meydana gelen silah. Kılıcın ilk defa kimler tarafından nerede kullanıldığı bilinmiyor.

Mes :  zerine ayakkabı veya lastik giyilebilen  oraba benzer yumuşak deri ayakkabı.

 k e : Ayakkabının yere değen ve arka kısmını yükselten katı ve çıkıntılı parçası.

Pamuk : Koza şeklindeki meyvesi    dört veya beş dilim halinde açılan tropikal bitki. Bu bitkinin tohumlarının çevresinde oluşmuş ince ve yumuşak tellerin ismi de pamuktur. Pamuk ipliği yumak veya  ile halinde satılan mad veya parlak dikiş nakış ipliğidir.

Pantolon : Belden başlayan ve pa aları ayak bileklerine kadar inen giyecek. Biçimi ne türlü olursa olsun, erkek giyiminin başlıca unsurlarından biri olan pantolon daima aynı parçadan meydana gelir.

Palto : Soğuk havalarda diğer elbiselerin üzerine giyilen, kalın kumaştan yapılmış giyecek.

Ponje : Tişört tipi ve ekseriya yün ve ipekdeşeleri karışımından yapılmakta olunan hafif kumaş. Tersî ve yüzü aynı olup çok hafif ve kaygan olan ponje'ler, değişik genişlikte dokunmakta olan hafif kumaştır.

Potin : Koncu ayak bileğini örtecek kadar uzun olan bağcıklı veya uzun ayakkabı.

Redingot : Bele oturan, bol ve geniş etekli arkası yırtmaçlı uzun erkek ceketî. Redingot, siyah veya gree şayattan yapılır. Yakası klasik biçimdedir, göğsü iki düğme ile iliklenir, sağ ve solda da iki süs düğmesi vardır.

Takke : İnce kumaştan ve çoğunlukla yarım küre biçiminde yapılan başlık, özellikle erkeklerin giydiğı takke kullanıldığı yere ve özellikle yapıldığı kumaş türüne göre isimlendirilir.

Uruba : Giyecek.

Yelek : Gömleğın üzerine, ceketin altına giyilen önden açılan kolsuz giyecek.

Uzunluk - Ağırlık ve Para Birimleri.

Akçe : Küçük gümüş para. ilk akçe Orhan Gazi zamanında bastırıldı.

Arşın : Uzunluk ölçüsü. Yaklaşık olarak 68 Cm, parmak ucundan omuza kadar olan mesafe.

Dirhem : Bir ağırlık ölçüsüdür. eski okkanın 400 de biri.

Kuruş : Liranın yüzde biri değerinde Türk para birimi.

Lira : Yüz kuruş Türk para birimidir. İlk Osmanlı Lira'sı Sultan Abdül Mecit zamanında Tashihi Ayarı Sikke kararıyle 5 ocak 1843 de basıldı.

Okka : Dört yüz dirhemlik ve bin iki yüz seksen üç gramlık eski bir ağırlık ölçüsü birimidir.

KAYNAKÇA

- 1) Banarlı, Nahid Sâmi . “Resimli Türk Edebiyatı Târîhi”.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1998.
- 2) Devellioğlu, Ferit. “Osmanlı- Türkçe Ansiklopedik Lûgat”.
12 Baskı. Ankara: Aydın Kitapevi, 1995.
- 3) Kabaklı Ahmet .”Türk Edebiyatı” 3.Cilt,2.Baskı.İstanbul:
Türk Edebiyatı Yayınları, 1974.
- 4) Kudret, Cevdet. “Türk Edebiyatında Hikâye Ve
Roman”.İstanbul: Varlık Yayınevi, 1965.
- 5) Meydan Larousse.Büyük Lûgat Ve Ansiklopedi.

İNDEKS

Akçe : 179,180,220
Aksaray : 197,200,201
Altın : 200
Arşın : 204

Badem : 174,175
Baklava : 172,174,175
Bal : 167
Baston : 168
Beyoğlu : 167,175
Bira : 172
Boy Kürkü : 177
Börek : 172
Bulgur (çorbası) : 175
Bumbar : 209

Ceket : 207,218
Cübbe : 198
Cumba : 173,174,175

Çarşaf : 176
Çorap : 176,209
Çuval : 169,172

Dantel : 169
Depo : 168,257
Dolma : 246
Don : 171,207,209,211,213,220,225,226,227
Dirhem : 171
Düzgünü : 176

Ekmek :168,173,176,179,185,193,236,251,253

Elmas :200

Entari: 177

Eyüp: 196,197,200,238

Fener: 180,199,202,203,253

Fes: 196,207,209

Fıçı:167,173,202

Fıstık:174,175

Frenk gömleği: 207

Gömlek: 171,207,209,211,213,220,225,226,227

Hamam: 179,217,219,220,221,222,223,246

Harar: 216

Harem: 191,231

Helva(İrmik):172,174

Hekim: 165,166,220

İaşe: 169,193

İncir: 172,174,175

Kadayıf: 175

Kadife:210,218

Kahve:222

Kanepe: 192

Karyola:201

Kâse: 171

Kaymak: 171

Kese: 179,199,235,253,254

Keşköl: 246,201,

Kılıç:246

Kibrit:180,228,233

Kolonya:169

Konak:166,171,175,184,185,186,196,197,199,200,205,212,213
214,215,217,219,220,221,222,238,240,242,246,250,257

Kömür: 171
Kuruş: 178
Kuruüzüm: 172
Küp: 168

Lavanta: 169
Levazım: 168
Lira: 183, 186, 188, 190, 191, 196, 197, 201, 207, 220, 233, 234, 238

Mağara: 224, 225, 227, 228, 250
Manda Arabası : 171
Mangal : 171, 185
Mebus : 169, 170
Mes : 200
Minder : 201, 210
Mutfak : 172, 174, 175, 176, 250
Mum : 180

Odun : 171, 173
Okka : 171, 174, 236

Ökçe : 176

Palto : 198, 207, 218
Pamuk : 169
Pancar Turşusu : 201
Pantolon : 207, 218
Ponje : 169
Potin : 216, 218
Pirinç : 169
Piyano : 172

Rakı : 172
Revani : 174, 201
Redingot : 226

Sabun : 173
Sahan : 171
Selamlık : 200
Sandık : 251
Sepet : 172
Sigara : 222,233
Süt : 171

Şeker : 169,171,172,174
Şişli : 168,242

Takke : 196, 209
Taksim : 168
Tandırname : 166
Teber : 246
Tencere : 171,176,246
Teneke : 169,171,172
Tesbih : 180,197,199,209,215,216,221,226,230
Tramvay : 201,215,237

Uruba : 216,225
Ut (ud) : 172

Vefk :231

Yelek : 207
Yoğurt : 171
Yumurta :175

Zayıç :182,183,257
Zembil : 180,190,220,224,234,235,249,250,251,252,253,254

Maddi Unsur Kelimelerinin Anlamlarını Bulduğum Cilt ve Sayfa Numaraları :

Akçe : M.L. 1.Cilt, 212. Sayfa
Aksaray : M.L. 1.Cilt, 246. Sayfa
Altın : M.L. 1. Cilt, 381. Sayfa
Arşın : M.L. 2. Cilt 133.Sayfa

Badem : M.L. 2. Cilt, 444. Sayfa
Baklava :M.L. 2. Cilt, 487. Sayfa
Bal : M.L. 2 Cilt, 491. Sayfa
Baston : M.L. 3. Cilt, 9. Sayfa
Boy Kürk : M.L. 12. Cilt, 143. Sayfa
Beyoğlunda : M.L. 3. Cilt, 163. Sayfa
Bira : M.L. 3. Cilt, 200. Sayfa
Börek : M.L. 3. Cilt, 370. Sayfa
Bulgur (çorbası) : M.L. 3.Cilt, 456. Sayfa
Bumbar : M.L. 3. Cilt, 459. Sayfa

Ceket : M.L. 4. Cilt, 87. Sayfa
Cübbe (çüppe) : M.L. 4. Cilt, 320. Sayfa
Cumba : M.L. 4. Cilt, 305. Sayfa

Çarşaf : M.L.4. Cilt, 362. Sayfa
Çorap : M.L. 4. Cilt, 507. Sayfa
Çuval : M.L. 4. Cilt, 528. Sayfa

Dantel : M.L. 5. Cilt, 29. Sayfa
Depo : M.L. 5. Cilt, 203. Sayfa
Dolma : M.L. 5. Cilt, 495. Sayfa
Don : M.L. 5. Cilt, 467. Sayfa
Dirhem : M.L. 5. Cilt, 373. Sayfa
Düzgünü (Fondeten) : M.L. 6. Cilt, 35. Sayfa

Ekmek : M.L. 6. Cilt, 142. Sayfa
Elmas : M.L.6. Cilt, 210. Sayfa
Entari : M.L. 6. Cilt, 293. Sayfa
Eyüp : M.L. 6. Cilt, 485. Sayfa

Fener : M.L. 7. Cilt, 14. Sayfa
Fes : M.L. 7. Cilt, 44. Sayfa
Fıçı : M.L. 7. Cilt, 57. Sayfa
Fıstık : M.L. 7. Cilt, 68. Sayfa
Frenk Gümleği : M.L. 7. Cilt, 276. Sayfa

Gömlek :M.L. 8. Cilt, 81. Sayfa

Hamam : M.L. 8. Cilt, 372. Sayfa
Harar : M.L. 8. Cilt, 407. Sayfa
Harem : M.L. 8. Cilt, 415. Sayfa
Helva (irmik) : M.L. 8. Cilt, 569. Sayfa
Hekim : M.L. 8. Cilt, 557. Sayfa

İaşe : M.L. 9. Cilt, 328. Sayfa
İncir : M.L. 9. Cilt, 482. Sayfa

Kadayıf : M.L. 10. Cilt, 336. Sayfa
Kadife : M.L. 10. Cilt, 34. Sayfa
Kahve : M.L. 10. Cilt, 369. Sayfa
Kanepe : M.L. 10. Cilt, 455. Sayfa
Karyola : M.L. 11. Cilt, 34. Sayfa
Kâse : M.L. 11. Cilt, 39. Sayfa
Kaymak : M.L. 11. Cilt, 101. Sayfa
Kese : M.L. 11. Cilt, 180. Sayfa
Keşköl : M.L. 11. Cilt, 198. Sayfa
kılıç : M.L. 11. Cilt, 222. Sayfa
Kibrit : M.L. 11. Cilt, 282. Sayfa
Kolonya : M.L.11. Cilt, 394. Sayfa

Konak : M.L. 11 Cilt, 419. Sayfa
Kömür : M.L. 11. Cilt 523. Sayfa
Kuruş : M.L. 12. Cilt, 72. Sayfa
Kuruüzüm. : M.L. 12. Cilt, 76. Sayfa
Küp : M.L.12. Cilt, 137. Sayfa

Lavanta : M.L. 12 Cilt, 254. Sayfa
Levazım : M.L. 12. Cilt, 326. Sayfa
Lira : M.L. 12. Cilt, 381. Sayfa

Mağara : M.L. 13. Cilt, 7. Sayfa
Manda Arabası : M.L. 13. Cilt, 102. Sayfa
Mangal : M.L. 17. Cilt, 105. Sayfa
Mebus : M.L. 13. Cilt, 237. Sayfa
Mes : M.L. 13. Cilt, 442. Sayfa
Minder : M.L. 14. Cilt, 14. Sayfa
Mutfak : M.L. 14. Cilt, 270. Sayfa
Mum : M.L. 14. Cilt, 222. Sayfa

Odun : M.L. 15. Cilt, 60. Sayfa
Okka : M.L. 15. Cilt, 77. Sayfa

Ökçe : M.L. 15. Cilt, 324. Sayfa

Palto : M.L. 15. Cilt, 420. Sayfa
Pamuk : M.L. 15. Cilt, 422. Sayfa
Panje : M.L. 16. Cilt, 216. Sayfa
Pancar : M.L. 15. Cilt, 431. Sayfa
Pantolon : M.L. 15. Cilt, 441. Sayfa
Potin : M.L.16. Cilt, 257. Sayfa
Pirinç : M.L. 16. Cilt, 107. Sayfa
Piyano : M.L. 16. Cilt, 128. Sayfa

Rakı : M.L. 16. Cilt, 406. Sayfa

Revani : M.L. 16. Cilt, 515. Sayfa
Redingot : M.L.16. Cilt, 452. Sayfa

Sabun : M.L. 17. Cilt, 166. Sayfa
Sahan : M.L. 17. Cilt, 197. Sayfa
Sandık : M.L. 17. Cilt, 290. Sayfa
Selamlık : M.L. 17. Cilt, 456. Sayfa
Sepet : M.L.17. Cilt, 511. Sayfa
Sigara : M.L.18. Cilt, 53. Sayfa
Süt : M.L. 18. Sayfa, 420. Sayfa

Şeker : M.L.18. Cilt, 498. Sayfa
Şişli : M.L.18. Cilt, 541 Sayfa

Takke : M.L.19. Cilt, 22. Sayfa
Taksim : M.L.19 Cilt, 24. Sayfa
Tramvay : M.L.19. Cilt, 389. Sayfa
Tandırname : M.L. 19. Cilt, 41. Sayfa
Teber : M.L. 19. Cilt, 125. Sayfa
Tencere : M.L. 19. Cilt, 183. Sayfa
Teneke : M.L. 19. Cilt, 184. Sayfa
Tesbih : M.L. 19. Cilt, 223. Sayfa

Uruba : M.L. 19. Cilt, 560. Sayfa
Ut : M.L. 19. Cilt, 575. Sayfa

Vefk : M.L. 20. Cilt, 105. Sayfa

Yelek : M.L. 20. Cilt, 318. Sayfa
Yoğurt : M.L.20. Cilt, 364. Sayfa
Yumurta : M.L.20. Cilt, 382. Sayfa

Zayıç : M.L.20. Cilt, 463. Sayfa
Zembil : M.L. 20. Cilt, 470. Sayfa